

Konsentrasjoner av innvandrere på arbeidsmarkedet

10

Mer enn hver tiende yrkesaktive innvandrere jobber i en bedrift hvor halvparten eller mer av arbeidsstokken består av utlendinger. Dette gjelder særlig asiatiske innvandrere. Innvandrere med kort botid i Norge er i sterkere grad ansatt i slike bedrifter enn de som har bodd her i lang tid. Dessuten er nyankomne innvandrere de første årene sterkt konsentrert innenfor enkelte bransjer, f.eks. rengjøringsvirksomhet, men med tiden sprer de seg på flere næringer.

Jan Erik Sivertsen

Vi skal her presentere noen av resultatene fra prosjektet "Konsentrasjon av innvandrere innenfor bedrifter" som ble utført på oppdrag av Kommunal- og arbeidsdepartementet i 1995. Fra den løpende sysselsettingsstatistikken vet vi at innvandrerne er overrepresentert i visse næringer. Vi skal nå gå et skritt lenger og undersøke i hvilken grad innvandrerne som er sysselsatt også "klumper" seg sammen innenfor enkelte bedrifter eller om de er spredt jevnt utover. Problemstillingen er nært beslektet med diskusjonen om "gettoisering" av innvandrere i bomiljøene. Her belyses samme fenomen, men da med utgangspunkt i arbeidslivet.

Bedriften er en interessant enhet fordi den utgjør rammen for det sosiale miljø arbeidet utføres innenfor. For innvandrerne vil arbeidet kunne være svært viktig for den uformelle læring av bl.a. norsk språk og omgangstone. Videre vil arbeidssituasjonen være et sted hvor norskfødte og innvandrere møtes. Slike positive effekter av arbeidsmiljøet reduseres om innvandrere arbeider i bedrifter hvor en stor andel av arbeidsstokken er innvandrere. I den grad bomiljø og fritidsaktiviteter innebærer liten omgang mellom norskfødte og innvandrergrupper, blir verdien av kontakten i arbeidslivet desto viktigere. Høye konsentrasjoner av innvandrere innenfor enkelte bedrifter vil trolig ha en del negative konsekvenser for den enkeltes ferdigheter i norsk og deres kunnskap om norsk kultur og tenkemåte. Det er også nærliggende å anta at innvandrere som er i et arbeid hvor de benytter mye norsk, har en bedre forutsetning for å klare seg videre i det norske samfunnet enn dem som har en jobb hvor de kun benytter sitt eget morsmål.

Nå vil det også kunne være positive sider ved å ha noen bedrifter med mange innvandrere. Innvandrere som

ikke ville fått innpass i en ordinær bedrift pga. dårlige språkferdigheter, dårlig dokumentert kompetanse, diskriminering e.l. kan her få jobb. Dette bidrar til økonomisk selvstendighet og økt selvfølelse hos den enkelte. Yrkesinntekt som viktigste kilde til livsopphold kan dessuten være viktig for hvordan innvandrerne blir akseptert i det norske samfunnet.

Utgjør innvandrerne arbeidsmarkedets B-lag?

I arbeidslivsforskningen diskuterer man ofte teorien om et delt arbeidsmarked (arbeidsmarkedssegmentering). I sin enkleste form opererer man med to segmenter, eller lag; *et primært og et sekundært segment* (Doeringer og Piore 1979). I primærsegmentet er det relativt høy avlønning, godt arbeidsmiljø og trygge arbeidsplasser. Sekundærsegmentet er kjennetegnet av lave lønninger, ensformig og tungt arbeid, og dårlige muligheter til å gjøre karriere. Videre er det et viktig trekk i teorien at mobilitet mellom segmentene er nesten umulig. Enkelte hevder også at det går an å dele arbeidsstyrken opp i et *A-lag* og et *B-lag* (Hanisch mfl. 1980). B-laget er de som vanligvis har de dårligste jobbene, og som står i størst fare for å bli oppsagt ved bedriftsinnskrenkninger eller utstøtt av arbeidslivet på annen måte.

Innenfor norsk innvandrerforskning hevder bl.a. Berit Berg (1992) mfl. at innvandrere og flyktninger i stor grad er å finne innenfor jobber som kjennetegnes ved at de er dårlig betalte, ustabile og krever lite eller ingen utdanning. Innvandrerne tilhører altså arbeidsmarkedets B-lag. Det ser dessuten ut til at innvandrerens tilknytning til arbeidsmarkedet er mer konjunkturavhengig enn de norskfødtes. Dette kommer til uttrykk ved at innvandrerens yrkesdeltakelse øker sterkere enn i befolkningen generelt ved et oppsving i økonomien, og at den

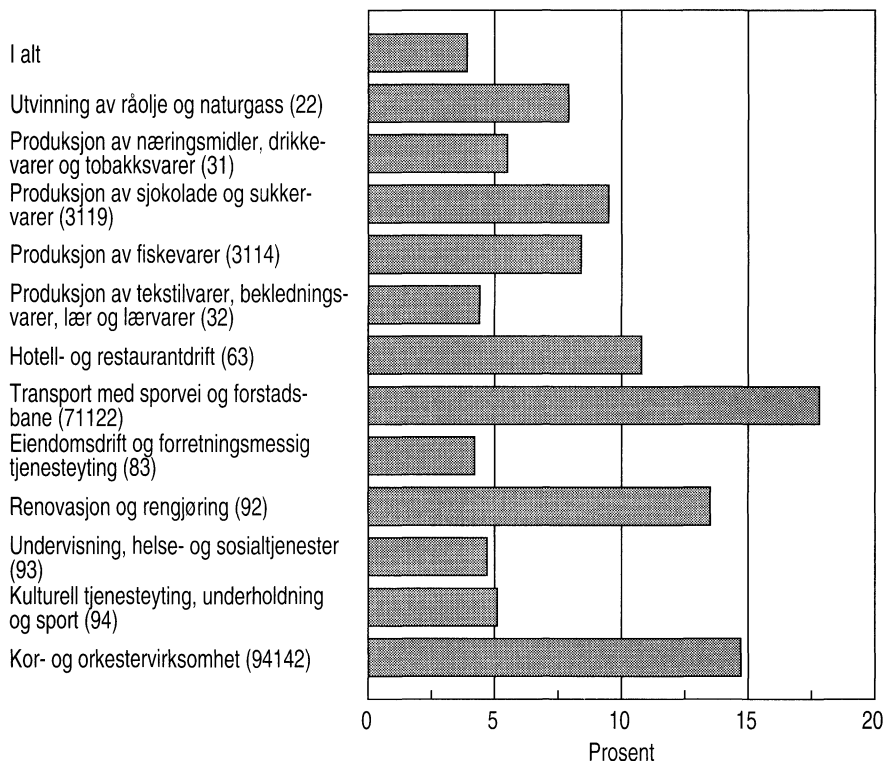
reduseres sterkere ved nedgangstider.

Vi vil først se på hvordan innvandrerne fordeler seg på næring. Deretter tar vi utgangspunkt i hvordan innvandrerne fordeler seg innenfor småbedrifter, mellomstore og store bedrifter. Til slutt går vi ned på bedriftsnivå for å se om innvandrerne er overrepresentert innenfor enkelte bedrifter. Siden en tredel av innvandrerne i Norge er bosatt i Oslo, vil vi konsentrere en del av oppmerksomheten om hovedstaden. Vi vil også fokusere mest på innvandrerne fra den tredje verden (Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika og Tyrkia), ettersom denne gruppen er spesielt utsatt på det norske arbeidsmarkedet.

Rengjøring, oljeutvinning og hotell- og restaurantdrift

Innvandrere har lavere yrkesdeltakelse og høyere registrert arbeidsledighet enn norskfødte. Dette gjelder særlig for innvandrere fra Øst-Europa og den tredje verden. Innvandrere fra vestlige land har derimot en tilknytning til arbeidsmarkedet omtrent som norskfødte, eller til og med noe bedre. Sysselsatte innvandrere fordeler seg dessuten ganske forskjellig etter næring sammenlignet med norskfødte arbeidstakere. Generelt kan man si at mange av arbeidstakerne fra den tredje verden og Øst-Europa er overrepresentert i arbeidsintensive næringer som vanligvis sysselsetter mange ufaglærte. Vestlige innvandrere er derimot overrepresentert innen næringer som i stor grad krever spesialisert arbeidskraft. Med utgangspunkt i en grov næringsfordeling viser det seg at innvandrerne fra den tredje verden og Øst-Europa er sterkt overrepresentert innenfor rengjøring og hotell- og restaurantdrift. Innvandrere fra vestlige land er overrepresentert innenfor oljesektoren og forretningsmessig tjenesteyting.

Figur 1: Arbeidstakere som er innvandrere i prosent av alle arbeidstakere. Utvalgte næringer (ISIC-næringskode). 2. kvartal 1994

Kilde: Arbeidstakerstatistikk

Andre næringer der innvandrerne er mer konsentrert enn norskfødte, er i næringsmiddelindustrien, innen kultur og sport, undervisning og helse- og sosialtjenester (Sivertsen 1995).

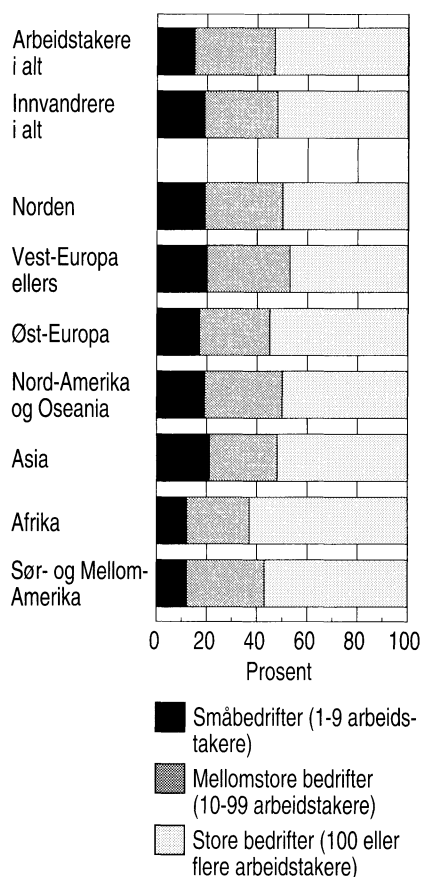
Hvis vi tar utgangspunkt i en mer detaljert næringsfordeling, viser det seg også at forholdsvis mange innvandrere arbeider innenfor sporvei og forstadsbane, kor- og orkestervirksomhet og fiskeforedling (se figur 1). Næringer hvor vi finner få innvandrere er jordbruk, skogbruk, fiske, kraft- og vannforsyning, bygge- og anleggsvirksomhet og forsikringsvirksomhet. Innvandrerne er dessuten underrepresentert innenfor transport (unntatt i Oslo), post og telekommunikasjoner og offentlig administrasjon.

Svakheten med den næringsfordelte arbeidstakerstatistikken er at vi mangler opplysning om yrke. I f.eks. hotellnæringen kan vi derfor ikke skille mellom stuepiken og direktøren. Vi mangler dessuten opplysninger om arbeidstakernes ansettelsesvilkår. Men det vi uansett får bekreftet, er at innvandrerne fra den tredje verden og Øst-Europa er overrepresentert innenfor bransjer som vanligvis krever lite utdanning.

23 000 bedrifter sysselsetter innvandrere

I 1994 var det 1,7 millioner arbeidstakere i Norge. 66 400 eller 3,9 prosent av disse var innvandrere. Ved å gruppere arbeidstakerne etter deres tilknytning til arbeidsgiver, får vi nesten 149 000 bedrifter som sysselset-

Figur 2: Arbeidstakere etter bedriftsstørrelse¹ og fødelands-område. Prosent. Oslo. 2. kvartal 1994

¹ Målt i antall ansatte
Kilde: Arbeidstakerstatistikk

ter minst én arbeidstaker. Omtrent 23 000 eller 15 prosent av disse bedriftene hadde en eller flere arbeidstakere med innvandrerbakgrunn.

79 prosent av landets bedrifter har færre enn 10 ansatte. Slike bedrifter blir heretter omtalt som *småbedrifter*. Totalt 19 prosent av bedriftene har mellom 10 og 99 ansatte (*mellomstore bedrifter*), mens bare 2 prosent av bedriftene har mer enn 100 ansatte. Likevel sysselsetter slike *store bedrifter* mer enn hver tredje arbeidstaker her i landet.

Datakilder og definisjoner

Arbeidstakerstatistikken pr. 2. kvartal 1994 er benyttet som datagrunnlag. Statistikken bygger i hovedsak på Arbeidstakerregisteret. Registeret gir tall for alle som er sysselsatt som **arbeidstakere (ansatte)**. Selvstendig næringsdrivende er ikke medregnet. Rikstrygdeverket og trygdekontorene er ansvarlig for registeret. Arbeidstakerregisteret holdes à jour ved at arbeidsgiver er pålagt å sende melding til trygdekontoret hver gang et arbeidsforhold starter eller opphører. Opplysninger om landbakgrunn, botid i Norge, kjønn og alder er hentet fra Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikkssystem.

Opplysninger over **selvstendig næringsdrivende** er hentet fra likningsregisteret.

Enheten **bedrift** får vi ved å ta utgangspunkt i arbeidsgivernummer i arbeidstakerregisteret. Bedriftene omfatter arbeidsgivere med minst én ansatt.

Innvandrere er her avgrenset til **førstegenerasjonsinnvandrere** uten norsk bakgrunn, dvs. personer født i utlandet av utenlandsfødte foreldre. Grunnen til at andregenerasjonsinnvandrere ikke er med i tallmaterialet, er at relativt få av dem er over 16 år (over halvparten er barn under 5 år). I 1994 utgjorde andregenerasjonsinnvandrere ca. 4 800 personer i yrkesaktiv alder, hvorav halvparten var etterkommere av innvandrere fra vestlige land.

Sysselsatte innvandrere er overrepresentert innenfor store bedrifter og noe underrepresentert i mellomstore bedrifter sammenliknet med norskfødte arbeidstakere. Mye av årsaken til at innvandrerne er sterkere konsentrert i de store bedriftene er at de i større grad enn norskfødte bor i Oslo og andre større byer. Det er hovedsakelig i de sentrale strøk at vi finner de store bedriftene. Ifølge arbeidsgiverregisteret for 2. kvartal 1994, ligger f.eks. en av fem store bedrifter i Oslo. Hvis vi tar hensyn til det faktum at de fleste innvandrere er bosatt i store byer, viser det seg også at de er overrepresentert innenfor småbedriftene. Tall for Oslo viser at 19 prosent av de yrkesaktive innvandrerne arbeider i bedrifter med færre enn 10 ansatte. Tilsvarende tall for alle arbeidstakerne i Oslo var 15 prosent (se figur 2).

4 av 10 sysselsatte i Oslos små restauranter er utlendinger

Det er særlig innenfor hotell- og restaurantdrift¹ at det finnes mange arbeidstakere med innvandrerbakgrunn. Mange av disse bedriftene er små pizzarestauranter og gatekjøkken. I Oslo er hele 41 prosent av de sysselsatte i småbedrifter i restaurantbransjen innvandrere. Ser man hele landet under ett, var den tilsvarende innvandrerandelen på 12 prosent. I Oslo finner vi også høye innvandrerandeler i småbedriftene innen transportnæringen (12 prosent). Dette er bare tilfelle i Oslo og dreier seg hovedsakelig om innvandrere som arbeider innenfor drosjenæringen. Småbedriftene innenfor detaljhandel skiller seg også ut med høye innvandrerandeler. Henholdsvis 10 og 3 prosent av arbeidstakerne innenfor detaljhandelen i Oslo og på landsbasis er innvandrere.

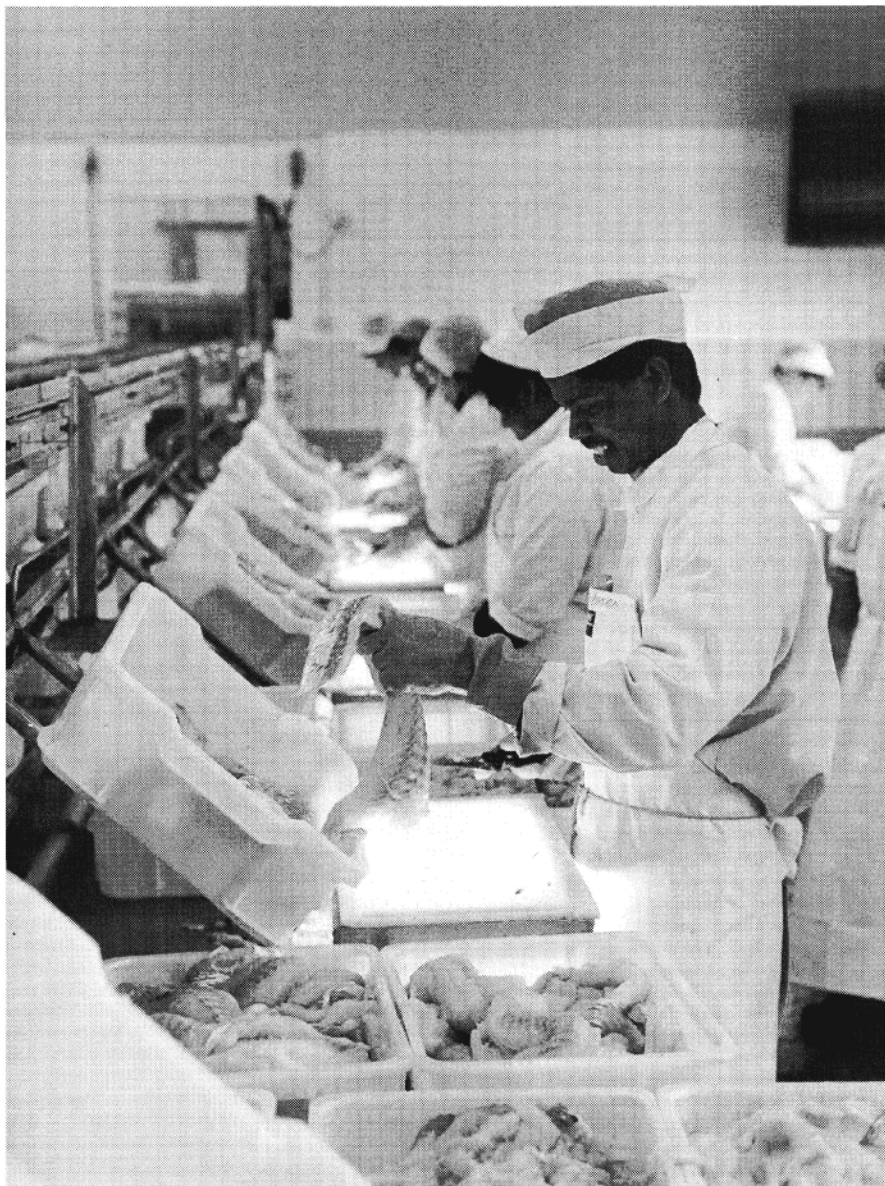
I hovedsak er det bare innvandrere fra Afrika og Sør- og Mellom-Amerika som ikke er overrepresentert i småbedriftene. Sterkest representert innenfor småbedriftene er innvandrerne fra Asia, i særlig grad de som kommer fra Pakistan og Kina.

"Etniske bedrifter"

En del av de mindre bedriftene som sysselsetter innvandrere går gjerne under betegnelsen "etniske bedrifter" (Waldinger og Ward 1989). Med dette menes bedrifter som finnes som resultat av at innvandrere har tatt opphold her i landet. Enkelte grupper av innvandrere etablerer seg innenfor spesielle nisjer av arbeidsmarkedet der de selger varer og tjenester som innvandrere etterspør. Det dreier seg særlig om bedrifter som driver med detalj- og engroshandel. Men også innenfor blant annet restaurantvirksomhet, forlagsvirksomhet, mote, salg og utleie av videokassetter finnes det en del bedrifter som innretter sitt tilbud mot innvandrere (Rogstad 1995). Vi kan dessverre ikke skille ut slike bedrifter i vårt datagrunnlag.

Underrepresentert blant selvstendig næringsdrivende

For mange av innvandrerne fra den tredje verden er ofte "egen virksomhet" den formen for sysselsetting de er mest vant med hjemmefra. Foreløpige tall viser likevel at andelen selvstendig næringsdrivende blant innvandrerne er lavere enn i befolkningen for øvrig.² I 1994 var 3,7 prosent av innvandrerne i yrkesaktiv alder (16-74 år) selvstendig næringsdrivende. Tilsvarende tall for hele befolkningen var 5,6 prosent. Mange av de selvstendige arbeider imidlertid innenfor primærnæringene, som sysselsetter få innvandrere. Vi får derfor mer sammenliknbare tall hvis vi ser på selvstendig næringsdrivende i Oslo (hvor innslaget av primærnæringer er lavt). Likevel er også andelen selvstendige blant innvandrerne i

Oslo lavere enn det som gjelder for befolkningen generelt. Som i gruppen av arbeidstakere, er imidlertid innvandrerne overrepresentert blant selvstendige innenfor varehandel og restaurantdrift. De fleste av innvandrerne innenfor disse to næringene er fra Asia.

Forholdsvis få innvandrere i mellomstore bedrifter

38 prosent av de yrkesaktive innvandrerne arbeider i mellomstore bedrifter. Tilsvarende tall for hele be-

folkningen er 43 prosent. Innvandrerne er dermed noe svakere representert innenfor de mellomstore bedriftene sammenliknet med norskfødte arbeidstakere. Dette gjelder også for innvandrere som arbeider i Oslo. Det er særlig innvandrere fra Afrika, Asia og Øst-Europa som er underrepresentert i de mellomstore bedriftene. Like fullt er innvandrerne overrepresentert innenfor de mellomstore bedriftene innen rengjøring, hotell- og restaurantdrift. I Oslo var hhv. 40 og 27 prosent av arbeidstakerne innenfor

de mellomstore bedriftene rengjøring og hotell- og restaurantdrift innvandrere i 1994. Majoriteten av disse innvandrerne er ikke uventet fra den tredje verden og Øst-Europa. Dessuten fins det forholdsvis mange innvandrere innen produksjon av næringsmidler og tekstilvarer og i kultursektoren. Bransjer blant de mellomstore bedriftene som i liten grad sysselsetter innvandrere er bygge- og anleggsvirksomhet, post og telekommunikasjoner.

Mange innvandrere fra Afrika jobber i store bedrifter

Totalt arbeider 37 prosent av alle arbeidstakerne innenfor store bedrifter. Tilsvarende tall for innvandrere var 43 prosent. Samtlige innvandrergrupper er overrepresentert innenfor de store bedriftene. Høyest andel har innvandrere fra Afrika med 55 prosent. Årsaken til dette kan være at innvandrerne fra Afrika i enda større grad enn andre innvandrergrupper er bosatt i Oslo. Som tidligere nevnt er det i Oslo vi finner de fleste av landets store bedrifter. Hvis vi tar utgangspunkt i de enkelte fødeland, er det særlig innvandrerne fra Ghana, Etiopia og Kenya som skiller seg ut med mange av arbeidstakerne innenfor de store bedriftene. Nesten to tredeler av arbeidstakerne fra disse landene jobber i store bedrifter. Det er trolig slik at afrikanske innvandrere ofte arbeider som rengjøringshjelp i disse bedriftene.

I de store bedriftene eksisterer det gjerne former for interne arbeidsmarkeder. Med dette menes at det finnes systemer for opprykk i bedriften som, i tillegg til formell kompetanse, også baserer seg på bedriftsintern utdanning. Det kan diskuteres om dette systemet i like stor grad er tilgjengelig for innvandrere som jobber i slike bedrifter, ettersom mange av innvandrerne (de fra den tredje verden) i de store bedriftene ofte finnes

innenfor forskjellige hjelpe-/støttefunksjoner som renhold og kantine-drift. Personer som arbeider innenfor slike avdelinger, faller antakelig utenfor bedriftens interne arbeidsmarked.

Vi har sett at innvandrerne er overrepresentert innenfor visse næringer og bedriftsstørrelser. Vi skal nå gå ned på bedriftsnivå for å se på om det er slik at innvandrerne også er overrepresentert innenfor enkeltbedrifter. Fordi bedriftene er ulikt organisert og av ulik størrelse, vil bedriftsenheten av og til være en noe grov tilnærming til det vi er ute etter - i hvor stor grad et arbeidsmiljø er dominert av utenlandsk språk og kultur. Særlig i store bedrifter vil man ha ikke bare ett, men en rekke lokale arbeidsmiljø. Noen av disse lokale arbeidsmiljøene kan være innvandrerdominerte, selv om bedriften samlet sett ikke er det. I slike tilfeller må man likevel forholde seg til et bedriftsmiljø som er norskdominert. Dette vil sette større krav og muligheter for språktrening o.l. enn i en bedrift hvor både nærmiljøet og bedriftsmiljøet er forankret i en innvandrerdominert kultur.

Rekruttering gjennom landsmenn?

En del av jobbene som innvandrerne fra den tredje verden og Øst-Europa kommer inn i de første årene i Norge, blir trolig skaffet gjennom innvandrernes sosiale nettverk, dvs. egne landsmenn. Men noen skaffer seg også jobb gjennom sosial-/arbeidskontor eller ved å kontakte arbeidsgiver direkte. Relativt få skaffer seg imidlertid arbeid ved å svare på annonse i en avis, noe som antakelig er den vanligste måten nordmenn søker jobb på (Djuve og Hagen 1995).

Det er særlig innvandrere fra Danmark, Sverige, Storbritannia, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam som jobber innenfor de samme bedriftene

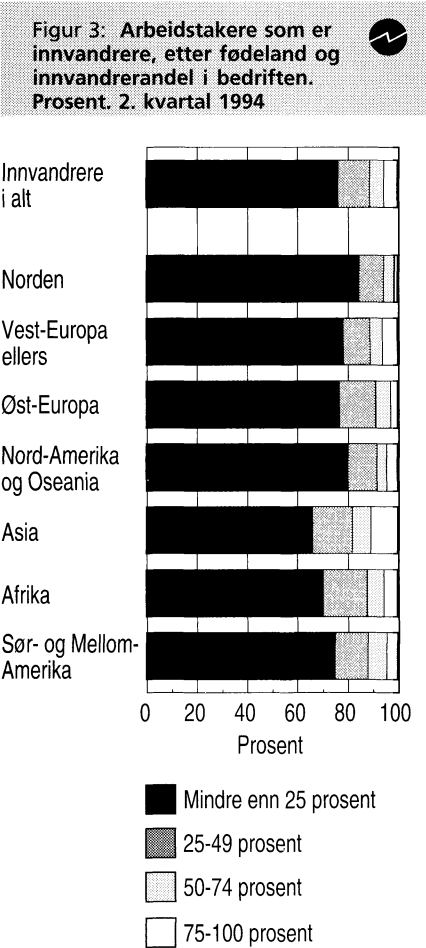
som sine landsmenn. Mange av innvandrerne fra Norden jobber i samme bedrifter innenfor helsesektoren. Blant innvandrerne fra Storbritannia er det mange som arbeider sammen med landsmenn innenfor enkelte av de store bedriftene i oljesektoren. De pakistanske arbeidstakerne arbeider sammen innenfor restaurantvirksomhet, sporvei og forstadsbane. I enkelte av bedriftene i fiskeforedlingsindustrien og rengjøring finner vi høye konsentrasjoner av innvandrere fra Sri Lanka. Selvfølgelig er det ikke alltid slik at innvandrere innenfor samme bedrift har samme nasjonalitet. På Freias fabrikk i Oslo er det f.eks. ansatt mennesker fra mer enn 40 land i sjokoladeproduksjonen (Utlendingsdirektoratet 1995). I slike bedrifter vil nødvendigvis norsk være fellesspråket for innvandrerne.

Konsentrasjon av innvandrere innenfor enkelte bedrifter

Nedenfor måler vi innvandrernes konsentrasjon i en bedrift med utgangspunkt i deres andel av den totale arbeidsstokken innenfor bedriften. I analysen ser vi på bedrifter med minst to ansatte. Det er ikke tatt hensyn til hvor mange personer det er av samme nasjonalitet innenfor hver bedrift.

Mer enn hver tiende innvandrer arbeider i bedrifter med innvandrerflertall

Halvparten av de sysselsatte innvandrerne jobber i bedrifter hvor under 10 prosent av arbeidsstokken er innvandrere. 7 100 eller 11 prosent av innvandrerne var sysselsatt i bedrifter hvor over halvparten av arbeidsstokken er innvandrere (figur 3). Mange av bedriftene med høye konsentrasjoner av innvandrere er bedrifter med få arbeidstakere. Halvparten av bedriftene med innvandrerflertall befinner seg i Oslo. For enkelthets skyld blir bedrifter der majoriteten av arbeidstakere er innvandrere, omtalt som "innvandrerbedrifter". Begrepet

Kilde: Arbeidstakerstatistikk

har ingen ting med eierskapet av bedriften å gjøre.

Flest "innvandrерbedrifter" i Oslo og Rogaland

Rogaland er foruten Oslo, det fylket der flest innvandrere jobber i innvandrерbedrifter. Totalt jobber 14 prosent av de utenlandske arbeidstakerne med arbeidssted i Rogaland og Oslo innenfor slike bedrifter. Likevel dreier det seg her om to vidt forskjellige innvandrерgrupper. I Rogaland gjelder det hovedsakelig vestlige innvandrere (i oljenæringen), mens det i Oslo vesentlig dreier seg om innvandrere fra den tredje verden.

Sogn og Fjordane, Nordland og Finnmark er de fylkene som har færrest innvandrерbedrifter, i betydningen bedrifter der halvparten eller mer av arbeidsstokken er innvandrere. Det bør imidlertid tilføyes at det i Finnmark likevel er en del innvandrere som arbeider i bedrifter med relativt høye innvandrерandeler. De fleste av disse er fra Sri Lanka og arbeider innenfor fiskeforedlingsindustrien.

Nesten hver femte innvandrер fra Asia jobber i bedrifter med mange utlendinger

Det er særlig arbeidstakere fra Asia som har en tendens til å "klumpe" seg sammen i enkelte bedrifter. Nesten hver femte asiatiske arbeidstaker arbeider i en innvandrерbedrift. Lavest andel hadde innvandrere fra Norden. Det er dessuten flere mannlige enn kvinnelige innvandrere som jobber i bedrifter der majoriteten av arbeidstakerne er innvandrere (13 prosent av mennene og 9 prosent av kvinnene). Både for kvinner og menn var andelen høyest blant innvandrerne fra Asia, mens den var lavest for menn og kvinner fra Norden. Ikke særlig overraskende finner vi mange av "innvandrерbedriftene" innenfor næringer som varehandel og restaurantdrift. Men også innenfor rengjøring, forretningsmessig tjenesteyting og kultursektoren er det en del bedrifter der arbeidsstokken for en stor del består av innvandrere.

Det er særlig innvandrere fra Hong Kong, Kina, Pakistan, Japan og Marokko som i stor grad arbeider i innvandrерbedrifter. Innvandrerne fra de to førstnevnte land arbeider hovedsakelig innen restaurantnæringen (kinarestauranter).

Særlig yngre arbeidstakere jobber i "innvandrерbedrifter"

Totalt 18 prosent av innvandrерungdommen (16-24 år) jobber i bedrifter der majoriteten av arbeidsstokken er

innvandrere. Tilsvarende tall for aldersgruppene 25-54 år og 55-74 år er henholdsvis 11 og 6 prosent. Dette mønsteret gjelder innenfor de fleste innvandrерgrupper. Det er særlig ungdom fra Asia som jobber i bedrifter med høy innvandrерkonsentrasjon. Lavest er den for ungdom fra Norden. Mye av årsaken til at de yngste innvandrerne er overrepresentert innenfor innvandrерbedrifter, skyldes at de i større grad enn dem over 25 år er sysselsatt i hotell- og restaurantdrift, rengjøring og varehandel. Også norskfødt ungdom er i større grad sysselsatt innen disse næringene enn eldre arbeidstakere.

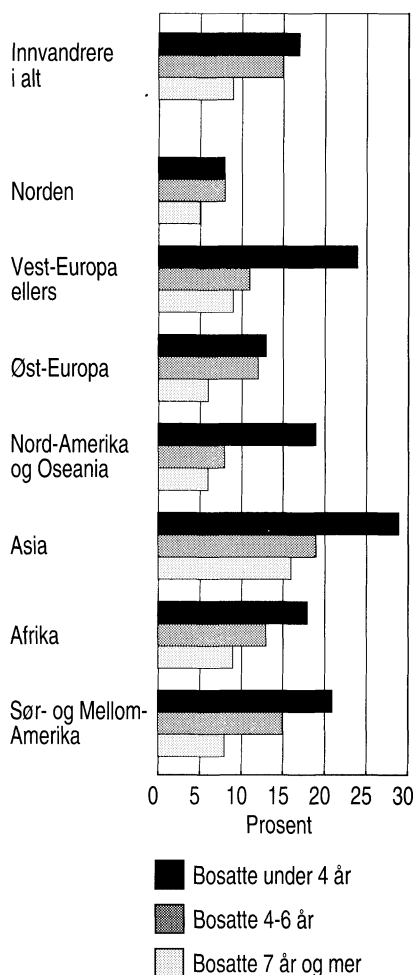
Innvandrерandelen innenfor bedriftene synker med botid

Hvis man tar hensyn til botid, viser det seg at innvandrere med kort botid i Norge i større grad enn de med lang botid er overrepresentert i bedrifter med høye innvandrерandeler.

I 1994 arbeidet 17 prosent av innvandrerne med botid på under fire år innenfor bedrifter hvor mer enn halvparten av arbeidsstokken bestod av innvandrere. Andelen faller til 9 prosent for dem med over sju års opphold her i landet. Denne nedgangen gjelder innenfor alle innvandrерgrupper. Igjen er det asiaterne som skiller seg ut med høye andeler blant dem med få års opphold. Hele 29 prosent av asiaterne med botid under fire år arbeider i innvandrерbedrifter. Andelen faller til 16 prosent etter sju års botid.

Også næringsfordelingen for innvandrerne endres med antall års opphold her i landet. Hvis vi tar utgangspunkt i de typiske innvandrерnæringene som rengjøring, hotell- og restaurantdrift, viser det seg at det er relativt sett flere innvandrere innenfor disse næringene blant dem som har bodd få år i Norge. Mens 10-15 prosent av innvandrerne fra den tredje

Figur 4: Arbeidstakere som er innvandrere og som arbeider i bedrifter med innvandrerflertall (innvandrerbedrifter), etter antall år bosatt i Norge og fødelandsområde. Prosent. 2. kvartal 1994

Kilde: Arbeidstakerstatistikk

verden med under fire års botid arbeidet innenfor rengjøring, så gjaldt dette om lag 6 prosent av dem med over sju års botid. Tilsvarende reduksjon i andelen ansatte finner vi også innenfor hotell- og restaurantdrift.

Fra B-laget til A-laget med tiden?

Det er altså slik at innvandrere som har bodd mange år i Norge har en

næringsfordeling som likner mer på norskfødte arbeidstakere. Det kan tyde på at det er en viss individuell mobilitet over tid mellom bedriftene og de enkelte næringene blant de yrkesaktive innvanderne.

Det må imidlertid understrekes at de slutningene som er trukket her, basert seg på data fra et bestemt tidspunkt (2. kvartal 1994). Vi tar derfor ikke hensyn til at det har vært store periodiske variasjoner i innvandringen med tanke på nasjonalitet, kjønn, alder og kompetanse. Dette gjelder særlig for innvanderne fra den tredje verden.

Det er trolig slik at innvanderne de første årene de bor i Norge er nødt til å ta de jobbene som byr seg. Dette er som oftest "dårlige" jobber innen en begrenset del av norsk arbeidsliv (jf. sekundærsegmentet). Grunner til at de stiller relativt svakt på arbeidsmarkedet de første årene, kan være at de naturlig nok har dårlige språkkunnskaper og liten kjennskap til norsk kultur og arbeidsliv. For enkelte kan det dessuten være vanskelig å tilpasse tidligere utdanning og yrkeserfaring til norske forhold. Ettersom innvanderne blir bedre integrert i samfunnet, øker deres valgmuligheter innenfor arbeidslivet. Dette kommer bl.a. til uttrykk ved at lønnsnivået blant de yrkesaktive innvanderne øker med botid i Norge. Men ofte må de fortsatt ta til takke med jobber som de er overkvalifisert for (se Kjelsruds artikkel i dette nummeret av Samfunnsspeilet).

1. Datagrunnlaget gjør det ikke mulig å skille mellom restauranter, gatekjøkken, hoteller og overnatting. Men med utgangspunkt i bedriftsnavn fra arbeidsgiverregisteret viser det seg at det hovedsakelig dreier seg om gatekjøkken, kafeer og mindre restauranter.

2. Se også tall fra Folke- og boligtellingsen 1990.

Litteratur

Berg, Berit (1992): *Bakerst i køen. Om flyktnings deltakelse på arbeidsmarkedet*. SINTEF. IFIM.

Djuve, Anne Britt og Kåre Hagen (1995): *Skaff meg en jobb. Levekår blant flyktninger i Oslo*. FAFO-rapport 184.

Doeringer og Piore (1979): *Internal Labor Markets and Manpower Analysis*, Heath, Lexington (Mass.).

Hanisch, Ted mfl., (1980): *Marked for arbeid*. Universitetsforlaget, Oslo-Bergen-Tromsø.

Rogstad, Jon (1995): "Innvandrere og arbeidsmarkedet i Norge". Artikkel i Jorun Magerøy (red.): *Innvandrere på arbeidsmarkedet, situasjonsbilder fra Tyskland, Frankrike, Storbritannia og Norge*. Rapporter 95:4. Institutt for samfunnsforskning.

Sivertsen, Jan Erik (1995): "Høy arbeidsledighet blant innvandrere". *Samfunnsspeilet* nr. 2/1995.

Utlendingsdirektoratet (1995): "Freia et lite stykke Norge". *Mosaikk* nr. 1, 1995.

Waldinger, H. og Aldrich R. Ward (1989): *Ethnic Entrepreneurs*. London: SAGE.

Jan Erik Sivertsen er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for arbeidsmarkedstatistikk.